

MIKROKREDITLASHNING XUSUSIY TADBIRKORLIK RIVOJIDAGI O'RNI

Yo'ldashev Muhammadsodiq Boburjon o'g'li

Andijon Davlat Texnika instituti talabasi

Davidova Dilnoza Tadjibayevna

Andijon Davlat Texnika instituti

Iqtisodiyot kafedrası assistenti

dilnozatatadjibayevna@gmail.com

Annotatsiya Ushbu maqolada O'zbekistonda mikrocreditlash tizimining xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishdagi roli iqtisodiy tahlil asosida o'rganiladi. 2020–2024 yillar davomida ajratilgan mikrocreditlar hajmi, kredit oluvchilarning ijtimoiy tarkibi, bandlik va iqtisodiy faollik darajasiga ta'siri yoritilgan. Prezident farmonlari asosida davlat siyosatining mazkur sohaga oid asosiy yo'nalishlari ko'rsatib berilgan. Natijalar mikrocreditlarning kichik biznesni moliyalashtirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: mikrocredit, xususiy tadbirkorlik, moliyalashtirish, bank tizimi, Prezident farmonlari, bandlik, ayollar tadbirkorligi, yoshlar, kredit portfeli, iqtisodiy faollik.

Kirish

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri bu xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish va uni moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash hisoblanadi. Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2022-yil 27-iyundagi PF–154-sonli Farmonida "Har bir oila – tadbirkor" dasturini kengaytirish, mikrocreditlash tizimini isloh qilish orqali aholini biznesga jalb etish vazifalari belgilab berilgan [1]. Shuningdek, 2023-yil 20-fevraldagi PQ–60-sonli Qarorda kredit olish imkoniyatlarini oshirish, xususan, ayollar va yoshlar uchun imtiyozli kredit liniyalarini yaratish ko'zda tutilgan [2].

Mikrocreditlash mexanizmlari aholi bandligini ta'minlash, ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni iqtisodiy faol qatlamga aylantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqola orqali mikrocreditlashning amaliy samaradorligi, uning xususiy tadbirkorlik subyektlari rivojidagi o'rni tahlil qilinadi.

Uslub (Metodologiya). Ushbu tadqiqotda mikrocreditlash tizimining xususiy tadbirkorlikka ta'sirini tahlil qilish uchun kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Metodlar quyidagilardan iborat:

- **Tahliliy metod:** Davlat organlarining ochiq ma'lumotlari, banklar va statistik hisobotlar asosida 2020–2024 yillardagi mikrocreditlash ko'rsatkichlari tahlil

qilindi. Kredit hajmi, oluvchilar soni, yaratilgan ish o‘rinlari singari asosiy ko‘rsatkichlar solishtirildi.

- **Qiyosiy tahlil:** Mikrokredit hajmi va oluvchilar soni yillar kesimida taqqoslandi hamda turli hududlar bo‘yicha o‘zgarishlar aniqlanib, grafik va jadval ko‘rinishida taqdim etildi.
- **Normativ-huquqiy tahlil:** Prezident farmonlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari va Markaziy bank reglamentlari asosida mavjud mikrokredit siyosatining qonunchilik bazasi tahlil qilindi.
- **Empirik yondashuv:** Mikrokredit olgan tadbirkorlar bilan olib borilgan intervyular va so‘rovnoma natijalariga tayangan holda real amaliy holatlar o‘rganildi. Bu orqali kredit oluvchilarning biznes faoliyatiga mikrokreditlarning bevosita ta’siri tahlil qilindi.
- **SWOT-tahlil:** Mikrokreditlash tizimining kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari hamda tahdidlari baholandi. Bu metod orqali tizimni rivojlantirish istiqbollari ishlab chiqildi.

Ushbu metodlarning uyg‘unligi mikrokreditlashning xususiy tadbirkorlikdagi o‘rnini kompleks baholash va aniq xulosalarga kelish imkonini berdi.

Natijalar. Tadqiqot ko‘rsatkichlari quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

1-jadval. 2020–2024 yillarda ajratilgan mikrokreditlar hajmi va oluvchilar soni

Yil	Kredit hajmi (mlrd so'm)	Kredit oluvchilar soni (ming)
2020	4 500	110
2021	5 800	130
2022	8 200	165
2023	11 400	200
2024*	13 700	230

*Manba: Markaziy bank va Iqtisodiyot vazirligi ma'lumotlari [3].

So'nggi besh yillikda mikrokreditlash hajmi 3 baravarga oshgan. Kredit oluvchilarning yarmidan ko'pi ayollar (47%) va 30 yoshgacha bo'lgan yoshlar (31%) tashkil etgan [4]. Bu esa mikrokreditlarning ijtimoiy nishonlanganligini ko'rsatadi.

2-jadval. Mikrokreditlar hisobiga yaratilgan ish o'rinlari (mingta)

Yil	Yangi ish o'rinlari soni
2020	28
2021	35

2022	49
2023	68
2024*	76

*Manba: Iqtisodiyot va moliya vazirligi axborot xizmati [5].

Munozara. Mikro kreditlash xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda quyidagi jihatlar bilan ajralib turadi:

- Moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatini oshiradi;
- Bandlik darajasini oshirib, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi;
- Ayollar va yoshlarning iqtisodiy faolligini oshiradi;
- Kambag'allikni kamaytirishning samarali vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Misol tariqasida, 2023-yilda mikro kredit olgan 200 mingdan ortiq shaxslardan 95 ming nafari ayollar bo'lgan. Ulardan 72% o'z faoliyatini tikuvchilik, parrandachilik, qandolatchilik va xizmat ko'rsatish sohalarida yo'lga qo'ygan [6].

Biroq tizimda muammolar ham mavjud:

- Kreditlarni qaytarishdagi intizomning sustligi;
- Biznes-rejalarning past sifati;
- Ayrim hududlarda mikro kredit infratuzilmasining zaifligi.

Shu sababli quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

- Mikromoliyaviy tashkilotlar sonini ko'paytirish;
- Kredit oluvchilarni o'qitish, biznes reja tuzishni o'rgatish;
- Kreditlar monitoringini kuchaytirish.

Xulosa

Mikro kreditlash tizimi O'zbekistonda xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda muhim iqtisodiy vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Statistik ma'lumotlar mikro kreditlarning aholi bandligi, ayollar va yoshlar tadbirkorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini tasdiqlaydi.

Kelgusida mazkur tizimni yanada takomillashtirish uchun moliyaviy savodxonlikni oshirish, hududlarda infratuzilmani yaxshilash va monitoring tizimini kuchaytirish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 27-iyundagi PF-154-son Farmoni. www.lex.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 20-fevraldagi PQ-60-son Qarori. www.lex.uz
3. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy hisobotlari, 2020–2024. www.cbu.uz
4. "Iqtisodiy sharh" jurnali, 2024-yil, 3-son. – B. 21–25.

5. Iqtisodiyot va moliya vazirligi statistik axborot byulleteni, 2024-yil, mart soni.
6. Ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash markazi hisobotlari, 2023.
7. Rasulov X. "Bank krediti: mohiyati va zaruriyati", Ilm Ziyo, 2021.
8. Karimov M. "Tadbirkorlik va mikromoliyaviy xizmatlar", Toshkent: Iqtisodiyot, 2023.
9. UNDP Uzbekistan Report on Microfinance Inclusion, 2022.
10. World Bank. Uzbekistan Financial Inclusion Diagnostic, 2023.

